

JASEN BOKO

POSLOVANJE BEZ GUBITKA

50. splitsko ljeto, Split, 2004.

PREMIJERE

FESTIVALI

RAZGOVORI
MI U SVIJETU

VOX

HISTRIONIS

AKTUALNOSTI

ANEKDOTE

TEORUA

NOVE KNJIGE

SJEĆANJA

DRAME

Jubilarno 50. splitsko ljeto nije ove godine zaključeno 14. kolovoza, nego nekoliko dana nakon njegova svečanog zatvaranja, u Zagrebu, sjednicom Festivalskog vijeća, s kojega je medijima sam ministar kulture Republike Hrvatske mr. Božo Biškupić trijumfalno uputio poruku: "Splitsko ljeto poslovalo je bez gubitka!" Činjenica da se glavnim uspjehom jednog umjetničkog festivala proglašava *poslovanje bez gubitka* govori o činovničkom duhu koji je potpuno ovladao domaćom kulturom, čak i onom festivalskom čije bi već samo ime trebalo označavati *svečanost*, a ne birokratsko zbrajanje podataka i gubitaka.

Jer, ako se umjetnost svode na gubitke i dobitke, onda nam festivali postaju državne sponzorirane tvrtke koje se svode na poslovanje čiji je sveti cilj da, kad već ne mogu proizvoditi dobitke, barem nemaju ni gubitaka. Nije riječ ni o kakvom tržišnom principu i prodoru tranzicijskog kapitalizma, ovakvo razmišljanje o svrsi festivala nije futurističko, nego potpuno *retro* u duhu otprilike prve dvije petoljetke.

Pa kad smo već počeli glavnim dosezima ovogodišnjeg Ljeta po sudu njegova Vijeća, vrijedi spomenuti još jedan uspjeh naveden u priopćenju s iste sjednice odmah iza izvješća o izostanku *gubitaka*. Splitsko ljeto već od sljedeće godine napustit će Peristil kao svoju pozornicu, što je također servirano u najmanju ruku kao veliki uspjeh Vijeća i samog festivala. Takvo kukavičko odustajanje od borbe za ključni ambijent Splitskog ljeta na kojem je začeto i koje ga je obilježilo u ovih pola sto-

ljeća, a na prvu žešču reakciju konzervatora i dijela javnosti, još je jedan dokaz da se kultura kod nas tretira kao *birokratsko polje borbe* koje se odvija za nekim zelenim stolom, a nikako na kulturnom planu. Pritom ta *borba* ima samo jednu strategiju, razrađenu u tri političke točke: ne talasati, ne uzbuđivati, ne uznemiravati!

Glavna zamjerka kritičara korištenja Peristila kao ambijentalne operne pozornice dijelovi su skela i gledališta koji ga *ukrašavaju* dvadesetak ljetnih dana. Nitko iz Ministarstva ili Festivala nije ni pokušao kontrirati argumentom Papinske palače u Avignonu, veronske Arene ili niza prostora po poznatim europskim trgovima, palačama, antičkim prostorima i dvorcima koji se ljeti pretvaraju u pozornicu, na kojima se za trajanja festivala ne možete ni pomaknuti, a kamoli razgledati neometano. Ti su gradovi odavno shvatili da ti prostori u trenutku kad postaju kazališni ambijenti dobivaju novi smisao i da je eventualni gubitak koji uzrokuju postavljena gledališta bitno manji od dobitka koji donosi umjetnost. Odustajanjem od Peristila Splitsko bi ljeto u dobroj mjeri odustalo i od svoje ambijentalnosti, čime bi izgubilo bitan, ako ne i najbitniji segment ljetnog, festivalskog slavljenja Dioniza.

No, i bez službenog odustajanja od ambijentalnosti Ljeta, na jubilarnom pedesetom festivalu dramski program kao da je odustao od istraživanja ambijentalnog kazališta, igralo se ziheraški i umjesto ljeta koje bi istražilo prostore koji mu se nude i *osvojilo* neki novi, dobili smo festival koji nije ni pokušao otkriti novo kazališno

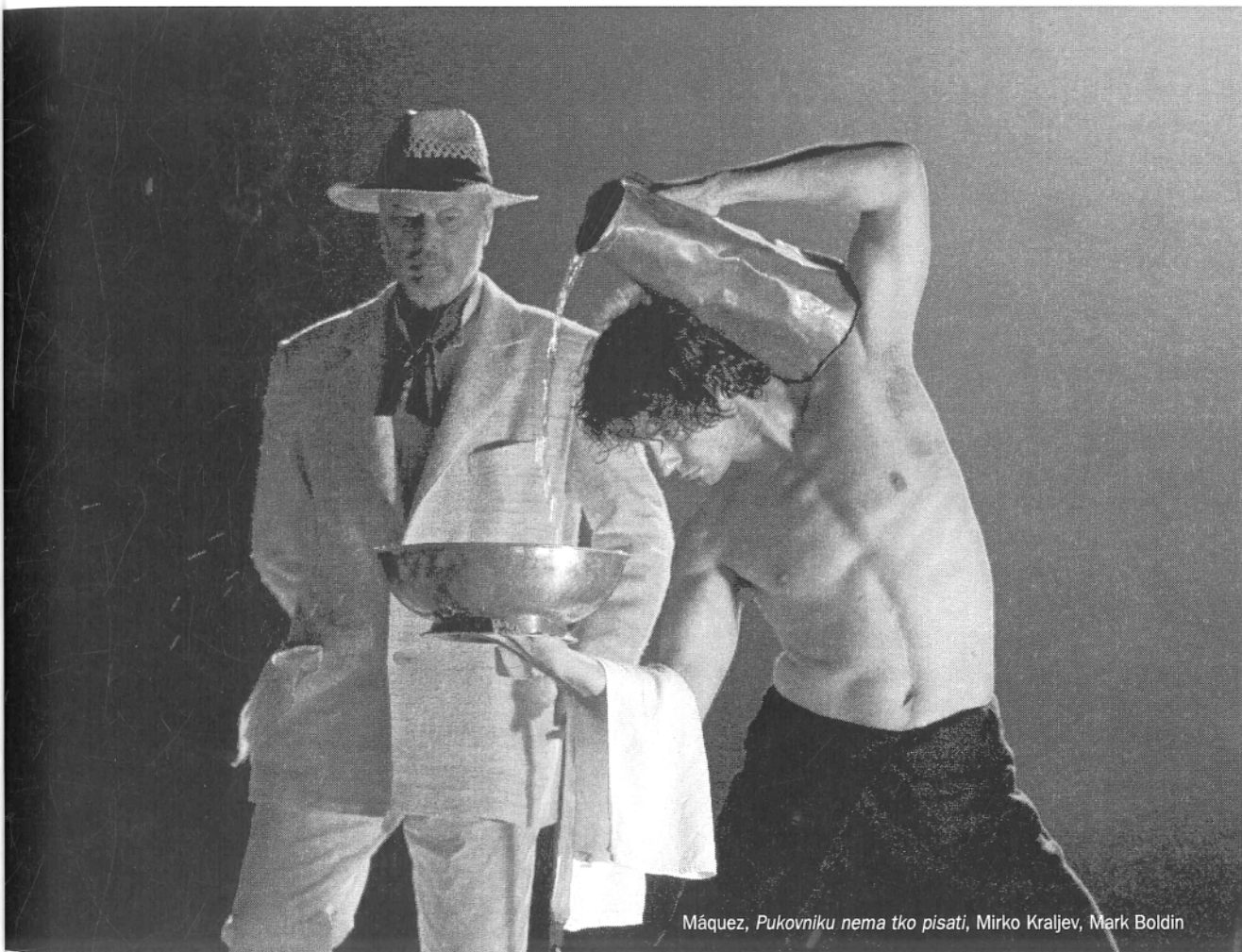
poprište, a nije se trudio ni koristiti stara, davno slavljena mjesta.

Antigona je obilježila festivalske početke 1954., baš na Peristilu i u režiji Tomislava Tanhofera, pa se festival logično vratio njoj, ali ovaj put interpretiranoj iz druge i dalje mediteranske perspektive, umjesto Sofokla autor je bio splitski pjesnik Tonči Petrasov Marović (1934. – 1991.), čija je *Antigona, kraljica u Tebi* premijerno izvedena prije četvrt stoljeća u splitskom HNK-u, da bi se sad vratila na scenu u režiji Matka Raguža. S Peristila je ova Antigona sišla u podrumu Dioklecijanove palače, podrumu koji su izgledali kao tamnica. Naime, Marovićeva *Antigona* temelji se na pretpostavci da Antigona ne samo nadživi Kreonta nego i preuzme vlast u Tebi. Središnje pitanje napušta dvojbu je li protagonistica rođena za ljubav ili mržnju i počinje se baviti drugim pita-

nje: *Biti ili vladati? Antigona bira vladati!*

Matko Raguž Marovićevu je mudru misao obogatilo pokretom, kor je koreografiran i za reinterpretaciju antičke tragedije neuobičajeno dinamičan. Publika je prije početka predstave provedena kroz Podrume, mrak, dim i vatru, uske prolaze antičke palače u kojima osim koraka odjekuje jedino zveket lanaca i gdje se odvijaju čudni prizori čija tjeskobna atmosfera tamnice podsjeća na Hamletovu Dansku, zemlju represije, interpretirajući tako Antigonin monolog kao repliku na Hamletov.

Najbolji dio predstave koja je u blijedom ostatku premijerne produkcije bila nedvojbeno najzanimljivija na festivalu glumačke su kreacije. Zoja Odak za naslovnu je ulogu nagrađena *Juditom* za najbolje ostvarenje dramskog programa Splitskog ljeta, Jadranka Đokić kao mlada Antigona, ona koja obnavlja pobunu, bila joj je ravno-

Máquez, *Pukovniku nema tko pisati*, Mirko Kraljev, Mark Boldin

pravna partnerica, a uvjerljiva je bila i Asja Jovanović kao Izmena, neugodan svjedok Antigonine promjene.

Preostale dvije premijerne dramske produkcije jubilarnog Ljeta za brzi su zaborav. Adaptaciji Márquezove pripovijetke *Pukovniku nema tko pisati* u režiji Nenni Delmestre nedostajale su unutarnje dramske napetosti, proizišle iz činjenice da je Márquezovo prozno tkanje lišeno svake dramatičnosti. Sama atmosfera ostvarena u dvorištu iza HNK-a – scenografija je ambijent izgradila umjesto da ga koristi – bila je nedovoljna za stvaranje nekakve elementarne dramske napetosti pa produkciji *Pukovniku nema tko pisati* u svakom trenutku nedostaje barem ozbiljna slutnja da će se nešto dogoditi. Nisu pomogle ni koreografirane scene pukovnikovih prividenja, a ni glumački velikani poput Milke Podrug Kokotović i Josipa Gende.

No, "naj" promašaj festivala ipak je bio kabaretski pokušaj *Mjesec Alabame*, navodni *hommage* Petru Brečiću u režiji i adaptaciji Marice Grgurinović. "Kazalište je igra, tek jedna od manifestacija božanske Igre u kojoj nema pravila; osim jednog – da nema pravila", zapisala je u programu redateljica, postupajući u svom debiju na Splitskom ljetu baš tako, anarhično. A pravila, na žalost, u kazalištu – a u kabareu pogotovo – ipak ima i treba ih dobro upoznati da bi se s njima moglo igrati. Izvaden iz konteksta *Opere za tri groša* i postavljen u nevjeshu glazbeno-dramsku strukturu koja je navodno govorila o odnosu Jenny i Mackie-Noža, *Mjesec Alabame* ostao je čardak ni na kabaretskom nebu ni na kazališnoj zemlji, a cijeloj priči nisu pomogli ni glumci Trpimir Jurkić i Arijana Čulina.

I šest dramskih gostovanja pokazalo je velika osciliranja, od nedopustivo neprofesionalne *Oštarice* riječkog HNK-a koja se raspadala po svim šavovima, što jedno ozbiljno kazalište sebi ne bi smjelo dopustiti ni zbog pokojnog Marina Carića koji je predstavu režirao, a ni zbog elementarne kazališne pristojnosti, pa do kazališno izuzetno zanimljivih Poljaka s dvije predstave. Na kreativnom vrhu Ljeta bila su upravo gostovanja koprodukcija grupa *Kompania Teatr* i *Provisorium*, dvije adaptacije kulturnih romana. *Ferdynurke* nastao po Gombrowiczu i Musilove *Pomutnje pitomca Toerlessa* (potonje pod nazivom *Prizori iz Srednje Europe*) poslužile su redateljima Witeku Mazurkiewiczu i Januszu Opryńskom za kazališno istraživanje glumačkih mogućnosti, ali i propitivanje osnovnih srednjoeuropskih tema, dok je splitska

T. P. Marović, *Antigona, kraljica u Tebi*, Zoja Odak

publika dobila prigodu za rijedak susret s dostignućima europskog teatra.

I dva slovenska gostovanja – *Čelavu pjevačicu* u prilično radikalnoj interpretaciji Same Streleca i odličnog mariborskog ansambla te novogoričku produkciju *Čekajući Godota* u režiji Vite Taufera – vrijedilo je vidjeti zbog različitih i originalnih kazališnih pristupa. Međutim, *Madhouse Theatre Company* sa *Sabranim Shakespeareovim djelima u skraćenom izdanju* moglo se mirne duše preskočiti. Možda bi se i mogli prodati pod pučki teatar, ali ne bi prošli ni jedan ozbiljan kazališni ispit.

Problema je, rekli smo već, bilo s Peristilom, ali nije uspjelo ni oživljavanje Carrarine poljane, omiljenog poprišta pučkog teatra, nekad važnog segmenta Festivala. Splitsko ljetno, ponavljaju sve kronike, započelo je prije pola stoljeća *Antigonom*, antika je ipak atraktivna tema. Treba, međutim, priznati da je Splitsko ljetno zapravo započelo Goldonijevim *Ribarskim svadama*, središnjim

PREMIJERE
FESTIVALI
RAZGOVORI
MI U SVIJETU
VOX
HISTRIONIS
AKTUALNOSTI
ANEKDOTE
TEORIJA
NOVE KNJIGE
SJEĆANJA
DRAME

Mjesec Alabame, Hari Zlodre, Arijana Čulina, Trpimir Jurkić

mjestom svakoga razgovora o pučkom teatru na Mediteranu, baš to je bila prva dramska predstava igrana na festivalu 1954.! Proteklih pola stoljeća s jedne je strane Splitsko ljeto obilježavala antička tragedija, a s druge strane pučki teatar, dva osnovna segmenta svakoga promišljanja festivalskog repertoara na Mediteranu. Ove je godine pučki repertoar spao na dvije reprize u svega tri izvedbe. Bila je riječ o *Kati Šigureci* (adaptaciji *Kate Kapuralice* Vanče Kljakovića) u režiji Ivica Boban i Machiavellijevoj *Mandragoli* koju je na scenu postavio Kresimir Dolencić, a kvalitetnom pučkom teatru sigurno nisu pomogle spominjane pojave *Oštarice* i *Shakespearea* na Carrarinoj poljani.

Bojim se da bi se pedeseto Splitsko ljeto moglo pamtiti kao posljednji festival na kojemu je Peristil, a s njim i grad Split, bio kazališna pozornica. Već sama ideja *guranja* Prokurativa kao eventualnog novog scenskog prostora kontraindicirana je ambijentalnom teatru pa bi

Festival mogao izgubiti glavnu ambijentalnu odrednicu i najzanimljiviji prostor s kojim je često poistovječan. Protekli je festival, zaključimo, u dramskoj produkciji bio blijed, neinventivan i bez ikakve spremnosti na ulazak u rizik istraživanja, ambijentalnog ili scenskog, svejedno. Koncepcija je ionako nepromijenjena od 1954, a ovako provedena definitivno ne nudi ništa privlačno i ne ostavlja puno prostora. Jubilarno je Ljeto postalo oglednim primjerom kako kazalište nije pitanje gubitka i dobitka i kako ziheraška igra ne nosi nužno dobitak. Tragedija je, međutim, što se u nas estetski gubici ne broje.

Splitsko je ljeto, dakle, kulminiralo ingenioznim ministrovim zaključkom o *poslovanju bez gubitka*. Sljedeći logičan potez koji bi se vodio takvom tržišnom logikom mogao bi biti potpuno ukidanje Festivala. Time bi se ne samo izbjegao *gubitak* nego bi se postigao značajan *dobitak* u državnom proračunu: ni jedna kuna ne bi bila potrošena na kulturu.